

ضمیمه هفتگی روزنامه همشهری
صاحب امتیاز: مؤسسه همشهری
مدیر مسئول: محسن مهدیان
سردبیر: دانیال معمار
معاون ضمايم: پروانه بهرام نژاد
دبیر ویر: نامه، زکيه سعیدی
تحریریه: فرزین شیرزادی، سروش جنایی، سمیرا باباجانیور
ثریا روزبهانی، حسن حسن زاده، شهره کیانوش راد،
حمید رضار سولی، بهاره خسروی، فاطمه لیاق،
صفورا صادقی و مقدا مهربانی

واحد فنی:

مدیر فنی: حامد یزدانی، مدیر هنری: مهدی سلامی
طراح گرافیک و صفحه آرایی: حمید یزدانی، سعید غفوری و امید روشنگر
عکس: گروه عکس همشهری، ویرایش عکس: کامییز نویدی
ویراستاران: سمانه مومن، هاله جوانفر، اعظم آجور بندیان

چاپ: همشهری
توزیع و اشتراک:

موسسه نشر گستر امروز نوین
پدیرش آگهی: ۸۴۳۲۱۰۰۰

صندوق پستی:
۱۹۳۹۵۵۴۴۶
تلفن: ۲۳۰۲۳۴۶۴
نمابر: ۲۲۰۴۶۰۶۷

گروه ضمايم همشهری ناشر نشریات:

دوچرخه، بچه‌ها، خانواده، پایداری، اقتصاد،
تندرستی، خردنامه، داستان، دانستنیها،
سبز زمین من، ماه، معماری، ۲۴، شهر نگار،
سرخ و محله

نشانی: تهران، خیابان ولیعصر ۳، نرسیده به پارک وی،
کوچه شهید فریبتی، شماره ۱۴، روزنامه همشهری

بهترین قصه‌های تاریخی تهران
جایزه می‌گیرند

نشانی و شماره تماس: ۰۲۲-۲۲۲۵۵۰۴۶۴، mahaleh@hamshahrn.org، ۲۲۲۵۵۰۴۶۴

صفحات «روایت تهران» که پیش روی شماست، به انعکاس روایت‌های خواندنی تاریخ تهران قدیم و سرگذشت شخصیت‌ها و نامداران، خیابان‌ها و گذرگاه‌ها، واقعه‌های تأثیرگذار و تاریخ شفاهی طهران تعلق دارد. با عکس‌های یادمانداز خاطرات تهران دیر و قصه‌ها و ماجراهای پس پشت این عکس‌ها، شما هم می‌توانید در انتشار این صفحه که متعلق به خود شما و شهر شماست ما را همراهی کنید. «همشهری» بهترین عکس‌ها و قصه‌هایی را که برای ما ارسال می‌کنید با نام خودتان منتشر و به شما «همشهریان همراه» هدیه‌ای تقدیم می‌کند.

سنت
عجیب
تجربشی‌ها

موضوع:
حال
خرکشی
موقعیت:
اراضی جنوب
تجربش

سوار الاغ و استر می‌شدند. الاغ سواری در تجربش هم قانون و قاعده خاص خودش را داشت و مکانی به نام چال خرکشی از دل چنین قوانینی بیرون آمد. عباس صالحی، از اهالی قدیمی تجربش، در این باره می‌گوید: «در تجربش رسم بر این بود که وقتی الاغ‌ها پیر و بیمار می‌شدند و دیگر توان حمل بار نداشتند، آنها را داخل اراضی جنوب تجربش می‌انداختند تا جان بدهند. چاله‌های اراضی جنوب تجربش خیلی عمیق و ترسناک بودند و به همین دلیل وقتی مردم تجربش با بنایی قدیمی و نازیبا مواجه می‌شدند به آن چال خرکشی می‌گفتند.»
یکی از جنایت‌های دوره پهلوی اول در چال خرکشی تجربش به وقوع پیوسته و عوامل دربار رضاشاه یکی از اهالی تجربش را به طرز فجیعی در این مکان به قتل رساندند. صالحی در این باره می‌گوید: «روایت است که وقتی رضاخان از حد فاصل سرپل تا میدان تجربش عبور می‌کرد و به کاخ سعدآباد می‌رفت با یکی از اهالی قدیمی تجربش به نام مشدی ماشالله که خانه‌اش در خیابان جدید منتهی به کاخ بود مواجه می‌شود و به او دستور می‌دهد خانه‌اش را تخریب کند. مشدی ماشالله به رضاشاه بی‌اعتنایی می‌کند و منلکی هم به او می‌گوید. مأموران در تار شبانه به خانه مشدی ماشالله می‌روند و او را به قتل می‌رسانند.
مدتی بعد جسد مشدی ماشالله در چال خرکشی کشف می‌شود. دربار برای تحقیر شخصیت ساکن قدیمی تجربش که به شاه اهانت کرده بود جسد او را در چال خرکشی انداخته بود که این موضوع عمق کینه‌توزی رضا پهلوی را نشان می‌داد. اواخر دوره پهلوی اول حوالی چال خرکشی به محل بازی بچه‌ها تبدیل شد اما این مکان با گذشت زمان تخریب شد و امروز هیچ اثری از آن باقی نمانده است.»

درباره سبک زندگی اهالی تجربش در روزگار قدیم روایت‌های مختلفی نقل شده که برخی از آنها ضرب‌المثل شده و هنوز در گویش تهران نشین‌های قدیم به کار برده می‌شود. چال خرکشی اصطلاحی است که برای توصیف عمیق و مخروبه بودن مکان‌های مخوف تهران قدیم به کار می‌برند اما بد نیست بدانید که چال خرکشی یکی از مهم‌ترین مکان‌ها برای کشاورزان تجربشی بوده است.
آنطور که در برخی منابع مکتوب آمده تا اواخر دوره قاجار هر روز به تعداد انگشتان یک دست هم وسیله نقلیه شخصی از دروازه تجربش عبور نمی‌کرد و عموم مردم برای تردد در ده تجربش

تفرجگاه شمیرانی‌ها

موضوع:
چناری که دیگر نیست
موقعیت:
خیابان
دریند

در روزهای تعطیل به نوعی تفرجگاه ساکنان آبادی‌های نزدیک تجربش هم بود. هر خانواده بساط غذا و چای خود را می‌آورد و در این بلندی بساطش را پهن می‌کرد؛ جایی که دره‌ها و باغ‌های جنوبی با منظره‌ای زیبا، چشم‌اندازش بود. روزهای جمعه غوغایی از جمعیت در حوالی این چنار و کنار گورستان قدیمی برپا می‌شد و مردم از دارا و نادر پیاده یا سواره به باغ چناری می‌رفتند و ساعاتی را شادمانه سپری می‌کردند. اکنون آثاری از آن باغ چنار و گورستان قدیمی تجربش باقی نیست. بیمارستان شهدای کنونی تجربش در اراضی همان امامزاده بنا شده است. تنها سند این ادعا سخن دوستعلی خان معیرالملک، ملقب به نظام‌الدوله، از رجال دوره قاجار، خزانه‌دار و رئیس ضرابخانه دوره ناصرالدین‌شاه قاجار است که در ۲ جا در کتابش درباره آن نوشته است.

وقتی صحبت از چنارهای قدیمی تهران به میان می‌آید، چنار آستان مقدس امامزاده صالح (ع) در میدان تجربش هم در این فهرست می‌گنجد، اما پیش‌تر از این درخت چنار، تا حدود ۲ قرن پیش‌تر، کمتر از ۵۰۰-۴۰۰ متر آن سوتر، زیستگاه درخت چنار کهنسال و بزرگی بود که مورد احترام اهالی شمیران بود. داریوش شهبازی، تهران پژوه، درباره هویت تاریخی این چنار می‌گوید: «یکی از مکان‌های تاریخی شمیران که محل تجمع اهالی محسوب می‌شد، نیش خیابان دریند حوالی قبرستان تجربش بود. اهالی منطقه روزهای جمعه یا تعطیلی‌های خاص به اینجا می‌آمدند. معرکه‌گیران هم همین‌جا اسباب تفریح و تفرج مردم را تکمیل می‌کردند.» شهبازی در ادامه روایت می‌کند: «این چنار در محوطه‌ای مرتفع قرار داشت و به همین خاطر

آخرین مدفون

موضوع:
گورستان
قدیمی شمیران
موقعیت:
ابتدای
خیابان دریند

نخستین ساکنان شمیران، امواتشان را در گورستان قدیمی این محله دفن می‌کردند، اما اینکه این گورستان

کجا بود و چه بر سرش آمد، بخشی از هویت تاریخی محله شمیران است؛ گورستانی که امروز جایش را به بیمارستان تجربش داده است.
روزانه ده‌ها نفر از بیماران و همراهانشان در بوفه این بیمارستان رفت‌وآمد دارند و می‌توان گفت اغلب آنها از اینکه زیر پایشان، قدیمی‌ترین قبرستان شمیران قرار گرفته، بی‌اطلاع هستند. سرلشکر محمود افشار طوس، رئیس شهرداری دولت دکتر مصدق، آخرین فردی بود که در بهار ۱۳۳۲ در این گورستان به خاک سپرده شد. سیدمهدی اعرابی، شمیران پژوه، درباره هویت تاریخی این

تا سال‌های ۸۶-۸۵ در این بیمارستان قابل شناسایی بود، اما بعدها خاکبرداری و چمن‌کاری شد و از میان رفت.»
داریوش شهبازی، تهران پژوه هم درباره این شخصیت می‌گوید: «افشار طوس با همکاری تعدادی از افسران، مخفیانه گروه ملی افسران را تشکیل داد. بنابر سابقه و نشان لیاقتی که افشار طوس در طول سال‌ها از آن خود کرده بود، در جریان نهضت ملی شدن صنعت نفت هم یکی از فعالان بود. تا اینکه سال ۱۳۳۱ به درجه سرتیپی می‌رسد. افشار طوس که داماد خواهر دکتر مصدق بود و شهرت زیادی هم در آن برهه تاریخی به دست آورد به عنوان افسری فعال شناخته شده بود. به همین دلیل دکتر محمد مصدق او را به ریاست شهرداری منصوب کرد. دشمنان افشار طوس هم از این انتصاب بسیار خشمگین شدند. دکتر مصدق ضمن اینکه مورد توجه مردم بود، مخالفانی هم داشت که همیشه به فکر سقوط دولت او بودند.»
افشار طوس، قبل از کودتای ۲۸ مرداد، در میدان بهارستان بوده می‌شود و در اطراف تهران، در محلی به نام تلو، کشته و بدنش تکه‌تکه می‌شود و از آنجا که منزلش در نزدیکی تجربش بود، ۱۳ اردیبهشت ۱۳۳۲، در این قبرستان دفن می‌شود.

گورستان می‌گوید: «این مکان پیش از ساخته شدن بیمارستان، قبرستان اهالی تجربش بود و از افراد مشهوری که در این قبرستان دفن شده‌اند یکی افشار طوس است؛ فردی که تکیه‌گاه نخست‌وزیر ملی بود و برخی مرگ او را سر آغاز کودتای ۲۸ مرداد می‌دانند. اوایل دهه ۱۳۳۰ سال‌ها بود که از دفن اجساد در این گورستان خودداری می‌شد، اما بنا به احترامی که مصدق برای رئیس شهرداری اش قائل بود پیکر سر تیب افشار طوس، رئیس مقتول شهرداری، در گورستان امامزاده چنار به خاک سپرده شد و این آخرین جنازه‌ای بود که در آن محل آرام گرفت. سال ۱۳۳۶ مراحل اولیه ساخت بیمارستان آغاز و سال ۱۳۴۰ افتتاح شد. مزار افشار طوس